

Els verbs *semblar(-se)*, *resemblar* i *assemblar(-se)* en els diccionaris normatius*

The verbs *semblar(-se)*, *resemblar* and *assembler(-se)* in the academic dictionaries

JOAN-RAFAEL RAMOS
joan.r.ramos@uv.es

Universitat de València

Resum: Aquest article analitza els verbs *semblar(-se)*, *resemblar* i *assemblar(-se)* en els diccionaris institucionals de l'IEC i de l'AVL. La informació que podem obtenir d'aquests diccionaris posa de manifest que hi ha diferències en la descripció semàntica dels verbs. Cada obra descriu i jerarquitzava les remissions en atenció als usuaris més pròxims i en algun cas n'hi ha que exclou solucions històriques. Amb l'objectiu d'obtenir una informació més profunda d'aquests verbs, estudiem quins són els seus usos semàntics i sintàctics en català antic. El corpus analitzat són tots els textos que conté el corpus *CICA* des del segle XIII fins al XVI. Els resultats obtinguts apunten la conveniència de revisar algunes entrades dels diccionaris.

Paraules clau: sintaxi catalana, variació lingüística, lingüística diacrònica, canvi semàntic.

Abstract: This paper analyses the verbs *semblar(-se)* ('look like, look, seem'), *resemblar* ('look like') and *assembler(-se)* ('look like') in the academic dictionaries. This information shows that there are differences between meanings of the *DLC* of the IEC and the *DNV* of the AVL. Each dictionary approaches its solutions at its nearest speakers and sometimes one of them excludes historical meanings. In the order to know these verbs better, our research analyses these verbs in Old Catalan and describes their meanings and syntactic structures. The study is based on a data corpus (*CICA*) from the 13th to the 16th century. It provides a systematic and comprehensive demonstration of the semantic and syntactic tendencies of this period and it advises the need to modify some dictionary entries.

Keywords: catalan syntax, linguistic variation, diachronic linguistics, semantic change.

---

*Aquest estudi ha estat elaborat dins del marc del projecte d'investigació «Continuación de la Gramática del Catalán Moderno (1601-1833)», referència FFI2015-69694-P, finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat.

1. Introducció

En l'estandardització del lèxic en català ha jugat un paper fonamental l'obra lexicogràfica de Pompeu Fabra (1932). La seua preferència per solucions procedents especialment del català central ha influït en els escriptors de tot el territori de la llengua catalana, els quals alhora han estat un model de llengua per a l'ensenyament i per als mitjans de comunicació. En aquesta prioritització, s'han vist afectades moltes opcions geosinòniques, les quals han quedat relegades a un segon pla, sovint connotades com a solucions dialectals: *feina / faena*; *apegar, aferrar / enganxar*; *endavant / avant* (cf. Colón 1981; Ulldemolins 2017; Ramos, en premsaa).

L'objectiu d'aquest treball és posar en evidència una altra vegada aquest fet amb l'estudi dels casos dels verbs *semblar(-se)*, *assemblar(-se)* i *ressemblar*. La nostra investigació es dividirà en tres parts. En primer lloc, ens detindrem en la l'anàlisi dels tres verbs en els diccionaris normatius de referència: 1) el *Diccionari de la Llengua Catalana (DIEC)* de l'Institut d'Estudis Catalans, hereu de l'obra lexicogràfica fabriana i amb una significativa preferència per solucions del català central ; 2) el *Diccionari Normatiu Valencià (DNV)* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, d'aparició més recent (2014) i amb un interès per prioritzar les solucions més habituals al territori valencià.

En segon lloc, hem considerat oportú estudiar quina és la tradició antiga d'aquests verbs. Això ens permetrà valorar adequadament si les prioritzacions o elisions d'alguns d'aquests verbs o d'algun dels seus significats tenen una justificació històrica o no, i ens ajudarà a completar els coneixements que tenim sobre estratigrafia dialectal (cf. Colón/Perea 2010 i Perea 2012). En aquesta investigació de la llengua antiga, tenim presents els treballs que d'alguna manera ja han dit alguna cosa sobre aquests verbs: les aportacions bàsiques dels diccionaris de Coromines (1983-1991) i d'Alcover/Moll (1985), les anotacions parcials sobre el verb *semblar* de Ramos (2002, 2012), i l'aportació recent d'Antolí (2017).¹ Però no disposem d'una aproximació al tema que compare sintàcticament i semànticament les tres formes. Per tant, ens n'ocuparem en aquest treball. Aquesta investigació es basarà en l'estudi complet, des del segle XIII al XVI, de tots els textos inclosos en el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Antiga (CICA)*.²

En tercer lloc, vista la informació que ens aporten els diccionaris normatius i la investigació històrica duta a terme, establim un contrast entre els usos actuals i els antics, i en traurem conclusions.

---

1 La investigació d'Antolí (2017), centrada en la forma *semblar*, interpreta la vitalitat d'aquest verb en els textos del XIII i del XIV com un tret occitanitzant. Per a una interpretació distinta de la d'Antolí (2017), vegeu Ramos (en premsab).

2 Convé advertir que el corpus analitzat conté uns set milions i mig de paraules i és la base de dades més extensa sobre el català d'aquesta època.

2. Els usos actuals segons el *DIEC* i el *DNV*

Els tres verbs analitzats s'han format a partir de la base lèxica llatina *SĪMĪLARE* 'ser semblant', amb variants formals gràcies a la prefixació, *RESĪMĪLARE* i *ASĪMĪLARE* (cf. Coromines 1983-1991: *semblar*). Però els usos semàntics i sintàctics que s'han consolidat en la llengua actual han estat diversos i, com veurem tot seguit, no sempre coincidents.

La consulta dels diccionaris de referència normativa, el *DIEC* i el *DNV*, evidencia que la llengua actual mostra diferències d'ús, que són interpretades per les entitats acadèmiques de manera diferent segons el model de llengua que pretenen projectar sobre l'usuari.

En el cas del *Diccionari de la Llengua Catalana (DIEC)* de l'IEC, obtenim les accepcions següents per a cada una de les formes verbals:³

Semblar

1 v. intr. [LC] Ésser en aparença, oferir-se als ulls o a la imaginació com si fos. *Sembla bo, honrat, intel·ligent. No sembla pas fet seu. Sembla un bon home.*

2 v. intr. [LC] Tenir l'aparença d'alguna cosa essent-la o no. *No sé pas què sembles vestit així. Semblava tot un altre, no semblava el mateix. Semblava un mort.*

3 v. intr. [LC] Aparèixer com a probable, ver, just, convenient. *Em sembla que això acabarà malament. Em sembla que no es diu així. Tens raó, em sembla. —Què et sembla si hi anàvem ara mateix? —Em sembla molt bé. Em sembla impossible!*

Ressemblar

v. intr. [LC] Assemblar-se.

Assemblar-se

v. intr. pron. [LC] Dues o més persones o coses, tenir semblança entre elles. *Aquests dos germans s'assemblen molt. Tu t'assembles molt al teu germà.*

Per la seua banda, el *Diccionari Normatiu Valencià (DNV)* de l'AVL aporta aquesta informació:

Semblar

1. v. intr. Parèixer. *Sembla que vol ploure. Les sabates semblen noves. Em sembla bé la decisió que ha pres.*

---

³ És important destacar que les entrades del *DIEC* reproduïxen, amb una lleu reestructuració interna, les mateixes accepcions que el *Diccionari General de la Llengua Catalana* (1932) de Pompeu Fabra.

2. v. intr. Tindre semblança a algú. *Li sembla a son pare en el caràcter.*

3. v. pron. Tindre, dos o més persones o dos o més coses, semblança entre elles. *Tots els germans se semblen molt.*

Ressemblar

v. intr. Tindre semblança. *El comportament del fill ressemblava al del pare.*

Assemblar-se

v. pron. Semblar-se.

Una anàlisi contrastiva de les diverses accepcions de l'entrada *semblar* en els dos diccionaris ens permet focalitzar l'atenció en primer lloc en el fet que el *DNV* remet en la seua primera accepció al verb *parèixer* com a forma primària. I si esbrinem quins contiguts té *parèixer* en aquest diccionari, de seguida descobrim que coincideix amb les tres accepcions que el *DIEC* dona per a *semblar*. Però el joc no s'acaba ací. Si mirem què diu el *DIEC* sobre el verb *parèixer* podem observar que actua de manera inversa i ens remet al verb *semblar*. Per tant, ens trobem, d'una banda, en una manifestació diferent de les preferències lèxiques; i d'una altra, en una mostra que es tracta de verbs que actuen de manera sinonímica o, si es vol, geosinonímica.

Les tres accepcions que inclou el *DIEC* per a *semblar* podem dir que responen a un mateix valor modal d'atenuació o valoració d'una informació que podem sintetitzar en construccions sintàctiques de caràcter impersonal (1) o de caràcter atributiu (2). Tant en un cas com en l'altre, la presència o absència d'un complement datiu és viable.

(1) (Em) sembla que això acabarà malament

(2) a. (Li) sembla un bon home/flaix

b. Si (et) sembla bé, fes-ho

Si bé el *DIEC* ja no inclou cap accepció més en el verb *semblar*, resulta que el *DNV* encara parla de dos sentits més. Ens referim a aquells que inclouen el sentit de 'tindre semblança', que també podem definir com a 'ser semblant'. Notem que, en aquest cas, fins i tot hi ha una distinció sintàctica entre l'ús intransitiu no pronominal (accepció 2: *Li sembla a son pare en el caràcter*) i l'ús pronominal (accepció 3: *Tots els germans se semblen molt*); usos semàntics i sintàctics que el *DIEC* no inclou en *semblar*, perquè de fet els deixa per al pronominal *assemblar-se* (*Aquests dos germans s'assemblen molt. Tu t'assembles molt al teu germà*).

Hem d'advertir, però, que el *DNV*, més generós, no s'està tampoc d'arreglar el verb *assemblar-se* com a solució secundària que remet a *semblar-se*, és a dir, a l'accepció 3 de *semblar*. Per tant, l'usuari del *DNV* pot deduir que podem expressar el valor de 'tenir semblança o ser semblant' amb tres

formes verbals distintes: *semblar*, *semblar-se* i *assemblar-se*, que interpretem que poden representar aquestes estructures sintàctiques (3-5):

- (3) (Li) sembla a sa mare (intransitiu no pronominal)

- (4) a. Se sembla a sa mare (intransitiu pronominal)⁴
b. Els teus fills se semblen molt (intransitiu pronominal recíproc)

- (5) a. S'assembla a sa mare (intransitiu pronominal)
b. Els teus fills s'assemblen (intransitiu pronominal recíproc)

De tot plegat podem deduir, per un costat, que el *DIEC* és més restrictiu en els usos que el *DNV*, ja que, amb el sentit de 'ser semblant', només proposa *assemblar-se* (5) i no preveu ni *semblar* (3) ni *semblar-se* (4). Per contra, el *DNV* permet totes les estructures sintàctiques representades a (3)-(5).

Però, per què es produeixen aquestes diferències? La raó l'hem de buscar en l'intent del *DNV* de reflectir usos que donen preferència a les solucions lèxiques i sintàctiques pròpies de la seua varietat geogràfica. Si bé és cert que el verb *assemblar-se* en les darreres dècades ha predominat en els usos formals valencians, especialment en els escrits,⁵ les solucions orals populars són *semblar* i *semblar-se*, que tampoc no són estranyes en altres contrades com les Illes Balears (Coromines 1983-1991: *semblar*) o l'àrea rossellonesa (Verdaguer 2002: *semblar*).⁶

Finalment, hem de parlar de *ressemblar*, que, d'acord amb la remissió a *assemblar-se* del *DIEC* i la definició del *DNV* ('tindre semblança'), seria sinònim tant d'*assemblar-se* com de *semblar-se*. Això no obstant, la informació sintàctica que aporten els dos diccionaris sobre *ressemblar* és molt escassa, llevat de l'exemple intransitiu del *DNV* (6):

- (6) El comportament del fill ressemblava al del pare

---

4 La construcció (4a) no s'explicita en el *DNV* en l'accepció 3 del verb *semblar*, però, d'acord amb la remissió que fa aquest diccionari d'*assemblar-se* a *semblar-se* i els exemples que inclou el *DIEC* per a *assemblar-se*, interpretem que en el *DNV* (3) i (4a) serien equivalents, encara que sintàcticament diferents.

5 Una simple ullada als usos de *semblar* i *assemblar* en els textos valencians de les darreres dècades inclosos en *Corpus Informatitzat del Valencià (CIVAL)* ens permet confirmar un gran predomini de la segona forma sobre la primera.

6 Aquest ús tampoc no era estrany a Catalunya en el segle XIX, tal com donen a entendre els exemples que apareixen al *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC)*, com ara aquest de Calvet de Budallés: *Maria sembla á sa tendra mare com duas gotas d'aygua [...]*. [Calvet (1874): T, p. 7]

L'ús d'aquest verb en català actual pareix més propi de la llengua culta. De fet, obres com els diccionaris de Coromines (1983-1991) i Alcover/Moll (1985) en mostren exemples antics, i el *DDL* (s.v. *ressemblar*) té un sol exemple de caràcter atributiu (7),⁷ i per tant diferent de l'ús proposat en el *DNV* i en el *DIEC*.

(7) Les columnes sostenen el sostre de la sala, i originen unes semivoltes que ressemblen palmeres obertes

3. Els usos antics

3.1. El verb *semblar*

3.1.1. Ús intransitiu: 'ser semblant a'

Des d'una perspectiva històrica, el sentit bàsic derivat de l'etimologia llatina de *SIMĪLARE* és el de 'ser semblant' (Antolí 2017). Amb aquest valor, des dels primers textos antics i en documents de procedència dialectal oriental i occidental, el verb *semblar* apareix documentat preferentment amb una forma no pronominal i amb un règim preposicional introduït per la preposició *a*, sovint identificat amb un datiu animat. El subjecte de la construcció es manifesta semànticament com el receptor o experimentador de la comparança que es realitza en relació amb una altra entitat (persona o cosa).

(8) a. E ladonchs comansaren éls a parlar de l'anfant que Lancelot avia fet caveler. E dix Baorts qu'âl anch no avia més vist més homa qui tant *semblàs* a Lancelot (*Questa del sant grasal*, fol. 2va, línia: 1, XIVb, B)⁸

b. menbrant la regina pus sovén la sua semblança en aquell fill qui més *li semblava*, que en aquell fill que *semblave* al rey (*Libre de Meravelles*, I, p. 138, línia: 17, XIVb, B)

La complementació pot tenir també un caràcter recíproc. En aquest cas, la construcció amb *semblar* apareix amb el pronom *se*:

---

7 L'exemple és d'Antoni Sàbat, dins de l'obra *Palau de la Música Catalana* (Barcelona, Escudo de oro, 1974, p. 70). D'altra banda, en valencià actual podem trobar el substantiu *ressemble* amb el significat de 'semblança', veg. *DNV* (s.v. *ressemble*) i *CIVAL* (s.v. *ressemble*).

8 Les referències de les cites segueixen els criteris del corpus CICA. Per tant, en primer lloc s'esmenta l'obra de procedència i la localització concreta dins de l'obra (pàg., foli, poema o carta, i línia); en segon lloc, hi apareix en números romans el segle completat amb a o b, segons si es tracta de la primera meitat o de la segona meitat del segle. Finalment, s'indica de manera abreujada la procedència geogràfica: C (central), S (Septentrional), B (Balear), NO (nord-occidental), V (Valencià); també ens podem trobar amb casos en què la indicació geogràfica no és específica, CAT.

- (9) a. E cant la ragina l'ach ben asgardat, sí dix varement que Lensalot l'à engenrat que anch no ·s· semblaren mils dos homas con éls abdós fan (*Questa del sant grasal*, Fol. 7vb, línia: 5, XIVb, B)
- b. segons diu Plini en lo viu de la Història antigament les lletres gregues eren les matexes quasi que hui són latines, y per ço en lo parlar també en moltes coses *se semblaven* (*Primera part de la Història de València*, p. 82, línia: 1, XVIa, V)

En alternança amb la forma no pronominal exemplificada a (8), ja podem trobar algun exemple molt esporàdic amb la forma pronominal *semblar-se*, també amb un règim preposicional introduït per *a*. Així queda il·lustrat a (10).⁹

- (10) a. Lo primer Felip no ·s· *sembla*, doncques, ab aquest en aysò: que aquel fo apòstol, e aquest fo diaque (*Vides de Sants Rosselloneses*, p. 446, línia: 18, XIIIb, S)
- b. e que per la mort de Don Bernat Guillem dixessen que jo desemparàs lo Pug, dirien que tot lo preu havia él de retenir aquel logar. E tota via mostraria jo que la mia valor és aytal, que no *s'í semblaria* la mort de Don Bernat Guillem ne si n'í morien ·iiii· ne ·v· aytals con era ell (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, fol. 105r, línia: 8, XIVa, CAT)

3.1.2. Ús transitiu: 'ser semblant a'

Per bé que l'opció majoritària en català antic és l'ús preposicional del verb *semblar*, podem trobar casos en què, sense canviar el sentit de 'ser semblant a', pot adoptar també un ús transitiu. Així ho posa de manifest la pronominalització a (11a) o l'absència de la preposició *a* en l'exemple (11b).

- (11) a. Era ·I· bon hom qui havia ·I· fill, lo qual molt *lo semblava*, e per la semblance lo pare molt lo amava (*Llibre de meravelles*, IV, p. 292, línia 18, XIVb, B)
- b. Senyor —dix la donsel—: quines belleses hé yo més que ma mare?—. —Vós —dix lo rey— *semblats* vostra mara en totes les faysons (*La fyla del rey d'Ungria*, p. 34, línia: 17, XIVb, C)

Convé advertir que aquest nou ús obri la porta a una altra construcció, l'atributiva, amb la qual fa de frontissa (cf. més avall § 3.1.3). Observem, per exemple, en els exemples de (12), com el verb *semblar* pot oscil·lar entre la interpretació transitiva (amb SN o pronom acusatiu, interpretat com a complement directe) (12a) i l'atributiva (amb SN, interpretat com un atribut, i amb un paral·lisme amb el verb *ésser*) (12b):¹⁰

⁹ El DCVB (s.v. *semblar*) suggereix que l'ús pronominal seria modern, fet que desdiuen els exemples de (10).

¹⁰ Sobre aquest punt, vegeu la reflexió de Ramos (2002) sobre alguns verbs que presenten límits difusos entre la interpretació de la seua complementació com a CD o com a atribut, com ara el verb *aparentar*.

(12) a. Respòs lo comte: —Madona: no m'ó tingats en mal, que per so com vós *semblats una dona que yo avia per muylar*, per què yo vayg exellat, que yo amava més que neguna res del món, e no avia mans. E sapiats que de tot en tot m'és[s] vijares que vós siatz—. —¿E és -vos vijares —so dix la dona— que yo *la sembla* axí com vós deys? —Hoc, madona, sapiatz per cert—. —Sènyer —dix ela—: per cert que no y anats enganat en res, que yo *som* aqueyla (*La fiyla del rey d'Ungria*, p. 58, línia: 5, XIVb, C)

b. E sobra asò que us dixem que sant Tomàs és apalat Dídimus, devets saber que Dídimus vol aitant dir en grech com “doblat”, per so com *semblava Jesucrist* en la fàs e en tota sa faysó, tant que molts sa cuydaven d'él a vagades que *fos* Jesús (*Les edats i l'epístola de Jesucrist*, fol. 283c, línia: 11, XIVb, S)

3.1.3. Estructures de caràcter atributiu

L'ús del verb *semblar* no queda limitat al sentit més pròxim a l'ètim, sinó que s'associa amb valors més abstractes. Si enfoquem aquest canvi des d'una perspectiva cognitivista (Ibarretxe/Valenzuela 2012), podem dir que es passa d'indicar la proximitat entre dos elements físics a valorar aquesta proximitat. Ara la comparança no recorre un trajecte d'un element físic a un altre, sinó que la comparança, en la mesura que el segon element ha deixat de ser una entitat física i ha passat a ser més metafòrica, incrementa el grau de subjectivitat de l'emissor, de manera que *semblar* adquireix un sentit clarament modal.¹¹ Aquest sentit, el podem trobar al llarg de tota l'edat mitjana i pot tenir estructures sintàctiques ben diverses. Per exemple, pot aparèixer amb un subjecte no oracional (13a) o amb subjecte oracional (13b); a més, pot anar acompanyat d'un datiu (14a) o no (14b). D'altra banda, l'atribut, a diferència de les pronominalitzacions destacades a (11) i (12), adopta la forma *ho* (15).

(13) a. fes-ho e *semblarà* un poch de esponja groga (*Libre de coch*, p. 63, línia: 1, XVIa, C)

b. e *semblave* bé qu'él fos al sagrament de la missa (*Questa de sant grasal*, fol. 120rb, línia: 3, XIVb, B)

(14) a. sinó que cada hú elegia la via que millor *li semblava* fins a llavons (*Primera part de al Història de València*, p. 146, línia: 12, XVIa, V)

b. e enayxí la candela no lud, ans *sembla* morta (*Vides de Sants Rosselloneses*, p. 253, línia: 17, XIII, S)

(15) Encara, li diga que al senyor rey parria bo, si al patriarcha *ó sembla*, que l infant En Pere vinga a ell per mils venir a acabament dels dits affers (*Documents de la Cancelleria d'Alfons III*, doc. 23, línia: 25, XIVa, CAT)

---

11 Un altre verb que assoleix aquest valor modal en la llengua antiga és *parer*, cf. Antolí (2012, 2017) i Ramos (2013).

3.1.4. Estructures de caràcter impersonal

La possibilitat d'usar el verb *semblar* com a verb modal en estructures atributives també obri la porta a un altre tipus d'estructures, que encara que sintàcticament diferents presenten punts de proximitat amb les atributives amb un subjecte oracional (13b). Es tracta de les construccions de caràcter impersonal, on el parlant aprofita el sentit de similitud del verb *semblar* per a atenuar una afirmació, és a dir, per a eludir una afirmació categòrica. Aquest recurs discursiu s'utilitza quan l'emissor vol actuar amb cautela perquè manifesta o vol fer entendre que manifesta la seua actitud en relació amb el coneixement que té de la realitat a partir no d'una experiència directa, sinó indirecta (cf. Antolí 2012, 2017; i Casalmiglia/Tusón 1999: 180). Aquesta classe de construccions ja són habituals al llarg de tota l'edat mitjana i en textos de diferent procedència geogràfica. A més, presenten diverses possibilitats estructurals. Així, poden presentar els esquemes sintàctics següents: a) *semblar* + oració (amb verb finit i no finit) (16); b) datiu + *semblar* + oració (amb verb finit i no finit) (17).

(16) a. s'enbriagà en manera que isqué de tot enteniment, que *semblave* que fos mort (*Recull d'exemples i miracles ordenat per alfabet*, p. 245, línia: 6, XVa, V)

b. Aquella veu no *semble* ésser de hom, mas *semble* ésser de diable (*Recull d'exemples i miracles ordenat per alfabet*, p. 103, línia: 7, XVa, V)

(17) a. e *semblà ns* que no ns calia entrametre (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, fol. 183r, línia: 15, XIVa, CAT)

b. y no *m sembla* en la confessió haver alguna divina offensa oblidada (*Vida de santa Caterina de Sena*, fol. 14r, línia: 11, XVb, V)

En la llengua antiga també s'hi constata que aquesta mena de construccions ja estaven plenament consolidades, ja que es podia donar el cas d'un desplaçament del subjecte de la subordinada fora d'aquesta (elevació), i fins i tot el SN desplaçat podia comportar una atracció morfològica de concordança amb el verb *semblar* (18):

(18) a. E *semblen aquestes experiències* que no són sobre les rael de medecina (*Cànon d'Avicenna*, fol. 22v, línia: 12, XIVb, S)

b. No és maravel·la si *les steles* nos *semblen* ésser petites (*Llibre del Tresor*, p. 177, línia: 15, XVa, V)

Un altre indicatiu de la consolidació de la construcció és la possibilitat de pronominalització de la subordinada, com ara a (19), en què l'ús del clític *ho* permet una percepció de la subordinada com a complement del verb:

(19) covén que ls malvatz degen ésser en infern, hó *ho semblaria* (*Diàlegs St. Gregori*, fol. 74v, línia: 24, XIVa, S)

Finalment, també és destacable l'aparició esporàdica d'un subjecte expletiu, *ell*, a la manera de llengües com el francès:¹²

(20) E ayssí cum vinguem prop, *ell* me *semblà* que assò fos [un] [forn] [o] un pou d'un la flama yssia (*Viatge d'en Ramon de Perellós al purgatori de Sant Patrici*, p. 160, línia: 33, XVb, S)

3.1.5. Altres usos derivats dels anteriors

Al costat de les construccions anteriors en què *semblar* es comporta com un verb modalitzador del discurs, hi apareixen altres construccions més o menys gramaticalitzades connectades amb les estructures impersonals o amb les estructures atributives.

Enllacen amb les estructures impersonals les construccions com ara (21). Notem que, en aquests casos: a) l'argument del verb no és una oració subordinada, sinó un pronom interrogatiu; b) el verb remet a un element sintagma preposicional introduït per la preposició *de*, que funciona no com un adjunt verbal sinó oracional, amb possibilitat de pronominalització per mitjà del clític *en*; i c) la construcció du sempre un datiu. Tot plegat permet interpretar el verb amb un sentit similar a verbs com *opinar* o *pensar*, característics de discursos modalitzadors.¹³

(21) E dels hòmens –diguí jo-, *què* te *n* *sembla*? (*Lo Somni*, p. 232, línia: 6, XVa, C)

Connecten amb estructures atributives construccions com les de (22), que actuen com a marcadors discursius de la pròpia opinió:

(22) E aquella flama montave tant alt, *segons que me semblave*, e avia-hy hòmens e fempnàs de diverses statz (*Viatge d'en Ramon de Perellós al purgatori de Sant Patrici*, p. 160, línia: 28, XVb, S)

Aquests usos també han possibilitat el pas del sentit d'opinió al de preferència, de manera que *semblar* adquireix un significat equivalent a 'preferir, convenir, paréixer bé'. Amb aquest valor, el verb sempre va acompanyat d'un datiu, com ara a (23):

---

12 Sobre la presència d'aquest expletiu en altres llengües romàniques diferents del francès, on l'expletiu és obligatori, és interessant l'estudi de Bartra (2011).

13 Aquest tipus de construccions tenen molt en comú amb altres estructures actuals en què el pronom *en* ha acabat lexicalitzant-se al verb, com ara amb altres verbs com *saber-ne*, *dir-ne* o *pensar-ne*, que duen un adjunt oracional o perifèric (cf. IEC 2016: 705).

(23) e no volem que ns responats aquí, mas que tornets là e que hajats vostre acort ab los veyl e ab aquels que *us semblarà* (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, fol. 135v, línia: 18, XIVa, CAT)

3.2. El verb *resemblar*

Des dels primers documents antics, podem trobar el verb *resemblar* utilitzat com a sinònim de l'ús intransitiu de *semblar* amb el valor de 'ser semblant a' (cf. més amunt § 3.1.1). Aquest ús pot manifestar-se amb una complementació verbal introduïda per la preposició *a* (24a), generalment representant un datiu, o esporàdicament amb la preposició *en* (24b). En aquest segon exemple (24b), podem comprovar una alternança amb *semblar*:

(24) a. Plau-me ço que dius; mes prec-te que si y ha res alre que comtes d'él a nostra edificació, que ho digues. Gregori. Certes à-n'-í si y ha negun qui *li* vuyla *resemblar* (*Diàlegs de St. Gregori*, fol. 3v, línia: 21, XIVa, S)

b. Per què los ulls qui sèmbtan en color als ulls de la cabra signifcan l'ome ésser fat e bajà? Quant algun home *resembla* en algun animal en los ulls, axí encara ha la complecció semblant en aquell e, consegüentment, participa dels costums semblants a tal animal. Qui, donchs, és semblant en los ulls a la cabra, encara li *sembla* en la complecció e en costums (*Quesits o perquens*, p. 205, línia: 26, XVb, C)

Però cal advertir que aquest sentit emprat en l'ús intransitiu conviu al llarg de tot el període estudiat amb un ús transitiu de *resemblar* (25a); de fet, aquesta alternança transitiu-intransitiu la podem documentar dins d'un mateix fragment, com ara a (25b).

(25) a. Lausor! dix l'ermità un prelat e un príncep amaven molt nostra Dona, e per la gran amor que li portaven s'esforçaven tant com podien que *la resemblassen* en alcunes coses, entre les quals *la* volien *resemblar* de humilitat (*Llibre de Sancta Maria*, p. 212, línia: 18, XIVb, C)

b. Cert, no negú e, per consegüent, cascú d'aquells deu hi poria ésser enganat, sinó solament la un, lo qual no 's sap, ço és aquell qui de ffet hauria engenrrat. Si dius que aquell seria lo pare *a qui resemblàs* lo fill, açò no val res, car lo fill no *resemble* totstemps *lo pare*, ne aquell *a qui* algun infant *resembla* no és tostemps son pare, segons que per experiència vehem a hull totojorn (*Dotzè del Crestià (1a part, Vol. I)*, p. 196, línia: 17, XVa, CAT)

Com hem vist amb *semblar*, la forma *resemblar* també pot aparéixer utilitzada pronominalment en construccions recíproques. És el cas de (26):

(26) Lo pastor dix: —Per ço car lo sol e l foch *se resemblen* en lugor, és lo foch escalfant, sí mateix e altra, pus fortment en stiü que en ivern (*Llibre de Meravelles*, I, p. 156, línia: 5, XIVb, B)

La similitud física o de comportament que posa de manifest el verb *resemblar* en els exemples anteriors comporta un subjecte de l'oració que experimenta l'estat de coses indicat pel verb. Però aquesta situació canvia quan *resemblar* és reïterat no com una mera semblança, sinó com una imitació. En aquest cas, el verb adopta el sentit actiu de 'imitar, emular' i el subjecte de la construcció sintàctica, la qual també pot vacillar entre ús transitiu (27a) o l'intransitiu (27b), es converteix en un agent de l'acció verbal.¹⁴

(27) a. cor tu és aquel qui dixist: “Yo posaré la mia sehia a Aguilon, e seré semblant al Altisme”! Vet que per la tua supèrbia és fet semblant a porcs he a altres bèsties; e tu, qui volies no dignament *resemblar* Déu, vet que *resembles* dignament les bèsties a la veu (*Diàlegs de St. Gregori*, fol. 37v, línia: 25, XIVa, S)

b. tinguen ocasió de *resemblar* a sos passats en les virtuts y actes de lloar molts que huy viuen procurant-se lo títol de nobles per semblant via (*Primera part de la Història de València*, p. 37, línia: 11, XVIa, V)

Finalment, en el període analitzat, també podem documentar d'una manera esporàdica el pas de *resemblar* al sentit modal. Aquest és el cas de la presència d'aquest verb en contextos sintàctics atributius, tal com il·lustra (28):

(28) a. car a él fo semblant que él vania an ·I· hostal gran que *resemblava* ·I_a· capela (*Questa del sant grasal*, fol. 84rb, línia: 7, XIVb, B)

b. los dits reys *resemblen* bé de la generació d'on devallen en los grans fets que fan contra moros, car sens falla los dits reys viuen huy ab major fama e glòria que reys de crestians (*Històries e conquestes del realme d'Aragó e Principat de Catalunya*, p. 172, línia: 27, XVb, C)

3.3. El verb *assemblar*

En català antic, la forma *assemblar* es manifesta amb valors diferents. El sentit més estès és el de 'fer semblant a', que, a diferència de l'ús biargumental prototípic de *semblar*, té una estructura sintàctica triargumental: subjecte (agent o causa), complement directe i complement preposicional (datiu o locatiu) (29):

(29) a. Lo savi li respòs, e dix-li que a ell remembràs sovén la gran humilitat de Déu, la qual hac con volch *assemblar* a sí hom, e car volch ésser hom, e aquell hom volch humiliar a mort (*Llibre de meravelles*, IV, p. 274, línia: 6, XIVb, B)

b. com ella sia mare e filla de misericòrdia, ha tanta de la semblança de la misericòrdia de Déu

---

14 El *Glossari llatí-català de les 'Introductiones latinae'* (text inclòs també en el corpus CICA: p. 111, línia: 93, XVIa, C) dóna fe d'aquesta equivalència: *resemblar* (per) [84] *aemulor imitor*. Veg. també Alcover/Moll (1985: s.v. *resemblar*).

segons maternitat e filiació, que la misericòrdia de Déu no la pot més a sí meteixa *assemblar*, car no la pot fer major mare ni millor filla com l'à feta (*Llibre de Sancta Maria*, p. 164, línia: 16, XIVb, CAT)

De la idea de fer que les coses siguen similars, se'n pot inferir que les coses semblants estan juntes. Aquesta associació dóna lloc a un nou sentit del verb *assemblar*, el de 'unir, ajuntar', significat que només hem documentat en la poesia d'Ausiàs March (30).¹⁵

(30) Per què n tal cas la rahó d'om s'amaga e passió tota sa forç' *assembla* (*Poesies March*, poema 92, línia: 174, XVb, V)

Al costat d'aquests valors, hi apareix de manera molt esporàdica un ús del verb *assemblar* com a sinònim de 'ser semblant a'. Els exemples que n'hem documentat presenten sempre una forma pronominal (*assemblar-se*) i una estructura sintàctica intransitiva, que inicia una alternança amb les formes més esteses de *semblar(-se)* (cf. § 3.1.1 i 3.1.2) i *ressemblar* (exemples 24 i 25). Dels dos únics exemples que apareixen al nostre corpus, el primer apareix ja documentat al segle XIII.

(31) a. Per contrari, lo primer home pecà, segons que diu Sen Gregori, per supèrbia, inobediència, e glotonia; e volc-se *assemblar* ab Déu per sobiranea de ciència (*Vides de Sants Rosselloneses*, p. 361, línia: 12, XIIIb, S)

b. E car no pot éser per sí mateix creable, és creable per altre, so és a saber, per éser deíficable alcun seu particular per so que la deïtat pozàs e naxí *s'assemblàs* en la entenció de creatió com la pozaren en ela bonea, granea e les altres (*Disputació dels cinc savis*, p. 160, línia: 1, XIVa, C)¹⁶

4. Anàlisi contrastiva entre els usos normatius i els antics

Vist quin és el funcionament dels tres verbs en la llengua antiga, és el moment de realitzar una anàlisi contrastiva entre l'ús actual i l'antic. Per raons expositives, realitzarem el contrast partint

---

15 En aquest cas, podria sorgir el dubte de si l'ètim és SĪMĪLARE o SĪMULARE. El diccionari d'Alcover/Moll (1985: s.v. *assemblar*) atribueix a SĪMULARE l'etimologia. Siga quin siga l'ètim, a banda de l'homonímia que s'ha pogut crear, la realitat és que semànticament, tant del sentit de similitud com del de simulació, se'n poden inferir associacions metonímiques que poden confluir en la idea d'unió. És el que dins de la lingüística cognitiva es coneix com a integració conceptual (veg. el concepte de *blending* a Ibarretxe/Valenzuela 2012). Notem també que en francès conviuen dues formes *rassembler* i *ressembler*: en teoria, la primera, a partir d'*assembler* 'unir' ha permès un *rassembler*, 'tornar a unir'; la segona, a partir de *sembler*, té com a derivat *ressembler*, 'ser semblant a' o 'imitar'.

16 És possible que en aquest fragment hi haja pogut haver una error de transcripció o d'escriptura, ja que, pel sentit del context la transcripció editada com a *e naxí s'assemblàs* sembla correspondre's amb *e n ra sí s'assemblàs* ('la deïtat posàs i s'assemblàs a sí mateixa').

dels diferents sentits que hem pogut assignar a aquests tres verbs. Aquest fet ens permetrà establir també les relacions sinonímiques i les coincidències o divergències sintàctiques.

a) Amb el sentit ‘ser semblant a’, el *DIEC* havia assignat aquest valor a *assemblar-se* i a *ressemblar*. Per contra, el *DNV* inclou no sols aquests dos verbs, sinó que dóna com a preferent la forma *semblar(-se)*. L’anàlisi de la llengua antiga ha fet possible observar que la solució més habitual del segle XIII al segle XVI era l’ús del verb *semblar* (8-9) i de manera molt esporàdica podem trobar algun exemple de les formes pronominals *semblar-se* (10) i *assemblar-se* (31). Generalment, l’estructura sintàctica predominant en els tres verbs era la intransitiva, tal com passa en la llengua actual; però convé advertir que, a diferència de la llengua actual, la llengua antiga també permetia l’ús de *semblar* transitiu (11).

L’altre verb compromès amb aquest sentit de ‘ser semblant a’ és *ressemblar*, que, com hem advertit més amunt, actualment pareix que té només un ús culte i, segons els diccionaris normatius, un règim intransitiu. Per contra, en la llengua antiga l’ús intransitiu (24) conviu amb el transitiu (25), fet que el capacita per a alternar sinonímicament amb el verb *semblar*. La taula 1 ens il·lustra quantitativament les diferències d’ús d’aquests verbs dins del període històric del segle XIII al XVI.¹⁷

Taula 1. Distribució dels usos amb el sentit ‘ser semblant a’

Tipus de construcció	<i>Semblar</i>	<i>Ressemblar</i>	<i>Semblar-se</i>	<i>Assemblar-se</i>
1) Ús intransitiu:	71/72,4%	17/17,3%	8/8,2%	2/2%
2) Ús transitiu:	3/16,7%	15/83,3%	0	0
3) Ús recíproc:	8/80%	2/20%	0	0
4) Ambigüitat trans./intr.	1/100%	0	0	0

b) Amb els sentits modals: el *DIEC* dóna com a solució preferent dels usos atributius i impersonals el verb *semblar*. Per contra, el *DNV* la considera una solució secundària, ja que remet a *parèixer*. Hem pogut comprovar que, en el període antic estudiat (vg. Taula 2), el verb *semblar* apareix tant en els usos impersonals com en els atributius en textos de procedència geogràfica diferent, inclosos evidentment els valencians (cf., per exemple, 14a o 16).

Els diccionaris no recullen la possibilitat que *ressemblar* s’use en estructures atributives ni impersonals. Però la llengua antiga no és tan restrictiva, ja que també permet l’estructura atributiva amb *ressemblar*

¹⁷ Les xifres de la taula s’han d’interpretar de la manera següent: la primera xifra és la freqüència absoluta d’usos del verb en la construcció analitzada i la segona xifra la freqüència d’usos en tant per cent en relació amb la resta de verbs estudiats.

(28). No hem documentat, en canvi, cap ús modal amb la forma *assemblar*.¹⁸

D'altra banda, hem pogut veure que la tercera accepció del verb *semblar* que recullen els diccionaris normatius actuals ('aparèixer com a probable, ver, just, convenient') també apareix ja en la llengua antiga. En aquest període, les estructures que hem qualificat com a usos modals derivats reflecteixen aquest sentit, que, com hem advertit, és un reflex d'un increment de la modalització del verb. En aquest cas, *semblar* acaba actuant com un marcador discursiu de la pròpia opinió o d'una preferència (cf. 20, 22, 23). Aquest ús, no l'hem trobat ni amb *resemblar* ni amb *assemblar*.

Taula 2. Distribució dels usos amb sentit modal

Tipus de construcció	<i>Semblar</i>	<i>Ressemblar</i>	<i>Assemblar</i>
1) Ús atributiu:	245/99,2%	2/0,8%	0
2) Ús impersonal:	243/100%	0	0
3) Altres usos modals derivats:	22/100%	0	0

c) Amb altres sentits no reflectits en els diccionaris normatius. L'anàlisi de la llengua antiga ens permet comprovar que el verb *resemblar*, a banda de la sinonímia amb *semblar*, també podia tenir un altre sentit no conservat en la llengua actual, el de 'imitar, emular' (cf. 27). Per la seua banda, *assemblar* en la llengua antiga tenia altres usos no conservats en la llengua actual. Ens referim als usos agentius i transitius que adopten els sentits de 'fer semblant a' (29) i el de 'unir' (30). Aquest segon sentit, però, convé advertir que s'ha recuperat actualment dins de la terminologia informàtica, a causa de la correspondència amb la forma anglesa *assemble*, presa històricament del francès.¹⁹

5. Conclusions

L'anàlisi que hem dut a terme dels verbs *semblar*, *resemblar* i *assemblar* ens ha permès posar de manifest, en primer lloc, que els diccionaris normatius (*DIEC* i *DNV*), en cas de sinonímia, no tenen un criteri homogeni. En el cas del significat de 'ser semblant a', el *DIEC* adopta com a principal l'opció més pròxima al territori del català central, *assemblar-se*, però no preveu l'alternativa de deixar com a secundària l'altra solució habitual en altres territoris del català, *semblar(-se)*. Per contra, el *DNV* ha procedit d'una manera més inclusiva, ja que dóna preferència a la solució

18 Encara que ni el *DIEC* ni el *DNV* ni tampoc el corpus antic que hem analitzat presenten usos modals amb *assemblar*, convé advertir que el corpus del *DDL* (s.v. *assemblar*) sí que n'inclou alguns exemples, fonamentalment de final del segle XIX.

19 De tota manera, al *DDL* (s.v. *assemblar*) també s'esmenta un exemple de Josep Pla amb el sentit de 'acoblar'. Cf. també més amunt la nota 15.

semblar(-se), forma general en territori valencià, sense deixar d'incloure el verb *assemblar-se*.

La investigació de la llengua antiga en aquest punt ha aportat informació a l'estratigrafia dialectal i ens ha permès constatar que la forma *semblar(-se)* era la majoritària en tot el català antic. En aquest sentit, pensem que la decisió inclusiva del *DNV* és encertada i que el *DIEC* hauria de reconsiderar la seua exclusió.

D'altra banda, en el cas de *ressemblar*, potser caldria plantejar-se ampliar les seues accepcions en tots dos diccionaris, ja que al costat de la sinonímia amb *assemblar-se* i *semblar(-se)* en els usos intransitius, hi ha un ús atributiu registrat en la llengua literària contemporània i, com hem vist, en la llengua antiga.

Pel que fa als usos impersonals i atributius amb *semblar*, la divergència entre els dos diccionaris està en la preferència per aquest verb com a solució principal en el cas del *DIEC*, i la preferència pel verb *parèixer*, en el cas del *DNV*. En aquest punt, ha estat també una qüestió d'ús territorial la que ha determinat aquesta preferència. No obstant això, hem advertit que, en la llengua actual, l'estandardització ha propagat la solució amb *semblar*, i ha deixat en un segon pla el verb *parèixer*. Fins i tot aquesta segona forma, per la coincidència amb cognat castellà *parecer*, no està tampoc exempta, en alguns parlants, d'una certa estigmatització, la qual cosa, tal com han posat de manifest Ramos (2013) i Antolí (2017), contrasta amb la gran vitalitat que tenia en tot el català antic.

Bibliografia

- Alcover, A. M. / Moll, F. de B. (1985) *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Moll, <<http://dcvb.iecat.net/>>.
- Antolí, J. (2012) “Canvi semàntic i gramaticalització en el sorgiment de marcadors evidencials. Evolució semàntica de PARERE i derivats en el llatí tardà i en el català antic (s. III-XVI)”, *eHumanista/IVTTRA*, 2, pp. 41-84, < <http://www.ehumanista.ucsb.edu/ivitra/volumes/2>>.
- Antolí, J. (2017) “El verb *semblar* en català antic”, *Caplletra*, 62. pp. 37-63, < <https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/9568>>.
- Bartra, A. (2011) “Recycled neuter expletive pronouns and the nature of the left peripheryell and relatives revisited”, *Catalan Journal of Linguistics*, 10, pp. 185-219, < <http://revistes.uab.cat/catJL/issue/view/4>>.
- Casalmiglia, H. / Tusón, A. (1999) *Las cosas del decir. Manual de anàlisis del discurso*, Barcelona, Ariel.
- CICA = Torruella, J. / Pérez Saldanya, M. / Martines, J. (dir.) *Corpus Informatitzat del Català Antic*, <<http://cica.cat>>
- CIVAL = Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Corpus Informatitzat del Valencià*, <<http://cival.avl.gva.es/cival/buscador.jsp>>. [darrer accés: 30/06/2016]
- Colon, G. (1981) “Sinonímia i diatopisme”, *Randa*, 11, pp. 45-61.
- Coromines, J. (1983-1991) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (DECLC)*, Barcelona, Curial.
- CTILC = Rafel, J. (dir.) *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, IEC, <<http://ctilc.iec.cat/>>.
- DDLc = Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, <<http://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>>.
- DIEC = Institut d'Estudis Catalans (1995 [2a edició, 2007]) *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, IEC, <<http://dlc.iec.cat/>>. [actualització periòdica en línia]
- DNV = Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Diccionari normatiu valencià*, <<http://www.avl.gva.es/lexicval/>>. [actualització periòdica en línia]
- Fabra, P. (1932) *Diccionari general de la llengua catalana*, dins Mir, J. / Solà, J. (2007) *Pompeu Fabra. Obres completes*, V, Barcelona, Edicions 62 / Tres i Quatre / Moll.
- Ibarretxe, I. / Valenzuela, J. (eds.) (2012) *Lingüística cognitiva*, Barcelona, Anthropos.
- IEC (2016) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, IEC.
- Perea, M. P. (2012) “Dynamic cartography with diachronic data: Dialectal stratigraphy”, *Literary and Linguistic Computing*, 27.4, pp. 1-10, <<http://llc.oxfordjournals.org/content/early/2012/12/16/>>

llc.fqs060>.

- Perea, M. P. / Colón, G. (2010) *Estratigrafia dialectal*, <<http://www.ub.edu/lexdialgram/estratigrafia/html/pagina1.html>>. [darrer accés: 01/10/2017]
- Ramos, J. R. (2002 [4ª edició 2008]) “El Sintagma verbal, II. La predicació no verbal obligatòria”, dins Solà, J. / Lloret, M. R. / Mascaró, J. / Pérez Saldanya, M. (dir.) *Gramàtica del català contemporani*, II, Barcelona, Empúries, pp. 1953-2040.
- Ramos, J. R. (2012) “Usos sintàctics dels verbs copulatius en el *Curial e Güelfa*”, dins Ferrando, A. (ed) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa*, Amsterdam, John Benjamins, pp. 715-742.
- Ramos, J. R. (2013) “Distribució sintàctica de *parer*, *aparer* i *apparer* en català antic (segles XIII-XVII)”, *eHumanista/IVTTRA*, 4, pp. 349-369, < <http://www.ehumanista.ucsb.edu/ivitra/volumes/4>>.
- Ramos, J. R. (en premsaa) “Geosinonímia o preferència lèxica: entre la història i la consolidació d’un estàndard”, dins *Problemes i mètodes d’història de la llengua. La complexitat de les llengües*, Amsterdam, John Benjamins.
- Ramos, J. R. (en premsab) “Els derivats romànics de PARĒRE i SĪMLARE en català antic: confluència sinonímica i sintàctica”, *Estudis Romànics*.
- Ulldemolins, A. (2017) “Model de llengua difós pels mitjans de comunicació i l’ensenyament a la Mancomunitat de la Taula del Sénia”, Conferència presentada amb motiu del 40 anys del *Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València*, 26-09-2017, València.
- Verdaguer, P. (2002) *Diccionari del rossellonès*, Barcelona, eds. 62.

Joan-Rafael Ramos. Els verbs *semblar(-se)*, *resemblar* i *assemblar(-se)* en els diccionaris normatius